

Bűn, bűnvallás, kegyelem Keresztelő János szolgálatában

Keresztelő János születése után hangzott el az alábbi, figyelemre méltó prófécia atyja, Zakariás szájából: „Te pedig, kis gyermek, a magasságos [Isten] prófétájának hívattatsz, mert az Úr előtt jársz, hogy az ő útjait megkészítsd, és az üdvösség ismeretére megtanítsd az ő népét, a bűnök bocsánatában.” (Lk 1,76-77) Eszerint az üdvösség, azaz a szabadulás, gyógyulás (gr. szótéria) ismeretére fogja tanítani népét, a bűnök bocsánata által.¹ Ez a prófécia ráirányítja a figyelmünket arra, hogy mi volt a János által képviselt üzenet lényege. Prédikálása, csakúgy, mint az általa gyakorolt keresztség, a megváltás lényegére összpontosult, a bűnbocsánat evangéliumát hirdette, útkészítésül Jézusnak.

Ez a megállapítás ellentétben áll a teológusok körében csaknem dogmává lett értelmezéssel, miszerint Keresztelő János szolgálata Kumránból, az esszénus közösségtől lenne eredeztethető, illetve azzal a képpel, amely az előfutár prófétáról a köztudatban kialakult. (A kumráni esszénus közösségről Roland de Vaux által kialakított, nagyrészt hipotetikus képet egyébként is eléggé meggyőzően cáfolták a közelmúltban Yitzhak Magen és Yuval Peleg izraeli régészek.²)

Vizsgáljuk meg közelebbről mindenekelőtt Keresztelő János keresztségét, valóban „az üdvösség ismeretét” közvetítette-e? Márk evangéliumában olvasunk olyan igéket, amelyek rávilágítanak János keresztségének a teológiájára: „Előállt János, keresztelvén a pusztában, és prédikálván a megtérés keresztségét a bűnök bocsánatára. Kiment hozzá Júdea egész tartománya és a jeruzsálembeliek is. Megkeresztelkedtek mindnyájan általa a Jordán vizében, bűneikről vallást tévén.” (1,4-5) Eszerint a megtérés vágyát, szándékát, ezzel összefüggésben bűnvallást fejezett ki a János által gyakorolt keresztség, és a bűnbocsánat ígérete kapcsolódott hozzá.

A teljes alámerítéssel való keresztelés ismert volt Keresztelő János előtt is mint a prozeliták beavatásának, Izrael vallási közösségébe való befogadásának a része.³ Egészen természetes volt az izraeliták számára, hogy egy pogánynak teljes

tisztulásra van szüksége ahhoz, hogy a választott néphez tartozhasson. Keresztelő János viszont izraelitákat szólított fel arra, hogy keresztelkedjenek meg, mert a Messiás megjelenése előtt - aki mindjárt itt van, már köztük van (Jn 1,26-27) - mindnyájuknak gyökeres megtérésre van szükségük annak érdekében, hogy a messiási ország részesei lehessenek.

Ezzel teljes összhangban szólt az intelem Keresztelő János prédikálásában is: „Ne gondoljátok, hogy így szólhattok magatokban: Ábrahám a mi atyánk! Mert mondom néktek, hogy Isten eme kövekből is támaszthat fiakat Ábrahámnak. A fejsze pedig immár a fák gyökerére vettetett. Azért minden fa, amely jó gyümölcsöt nem terem, kivágattatik és tűzre vettetik. Én ugyan vízzel keresztellek titeket megtérésre, de aki utánam jó, erősebb nálam, akinek saruját hordozni sem vagyok méltó, ő Szent Lélekkel és tűzzel keresztel majd titeket. Szórolapát van a kezében, és megtisztítja szérűjét, gabonáját csűrbe takarítja, a polyvát pedig megégeti olthatatlan tűzzel.” (Mt 3,9-12)

Keresztelő János fellépése, üzenethirdetése rendkívül hatékony volt, amint ezt Josephus Flavius írja a Zsidók története c. könyvében: „Heródes kivégeztette ezt a jó embert [Keresztelő Jánost], aki a zsidókat arra oktatta, hogy tökéletességre törekedjenek, legyenek igazságosak egymás iránt, jámborak Isten iránt, és így keresztelkedjenek meg. Hirdette, hogy kedvesen fogadja Isten a keresztelést, mert célja csak a test megszentelése, nem pedig a bűnök kiengesztelése; tudniillik a lélek akkor már előbb megtisztult az igaz élet révén. Seregestül tódultak hozzá az emberek, s nagyon szívesen hallgatták ezeket a beszédeket: ezért Heródes attól tartott, hogy ennek a férfiúnak a tekintélye, akire úgy látszik, mindenki hallgatott, a népet még majd lázadásba kergeti.” (511. o.)

Jellegzetes, hogy a zsidó Josephus Flavius mennyire más teológiát tulajdonít János keresztségének, mint ami annak a tényleges tartalma volt Márk evangéliuma idézett kijelentései szerint. Josephus szerint „a test megszentelése” volt a célja, „nem a bűnök kiengesztelése, tudniillik a lélek már előbb megtisztult az igaz élet révén”. A babiloni fogság utáni nomokrácia (törvényuralom) tükröződik az idézett értelmezésben.

A zsidó és keresztény vallási gondolkodás közötti különbség találó meghatározása az alábbi mondat: „A zsidó vallás szerint csak a törvényes cselekedetek, az érdem által nyerheti meg az ember Isten tetszését, a kereszténység szerint a feltámadt Messiásban való hit által.”⁴ Josephus Flavius sorait Márk evangéliuma

kijelentéseivel összevetve válik láthatóvá élesen, hogy mi volt a lényege Keresztelő János előfutár-prófétai szerepének. Nyugodtan fogalmazhatunk úgy, hogy a hit általi megigazulást hirdette mind keresztelésével, mind prédikálásával a zsidó legalista gondolkodással szemben.

Az általa gyakorolt keresztség formailag nem különbözött a prozelitakeresztségtől. Azonban nemcsak abban volt forradalmian új, hogy a választott néphez tartozókra is alkalmazta, hanem teológiájában, belső tartalmában is. A bűnt csak megvallani, megtagadni, „lemosni” lehet (vö. Ap csel 22,16; Jn 13,8-10) a megtérés keresztségével. Nem lehet jóvátenni a törvény szerinti cselekedetekkel, a törvényszegést nem lehetséges kiengesztelni érdemszerző cselekedetekkel. A megbocsátásban, az „adósságelengedés”-ben való részesülés ingyen kegyelemből (Mt 18,21-27) - ez az egyetlen lehetőség a bűnök rendezésére, ennek fedezete pedig a helyettes áldozat. Ugyancsak Jézus tanításainak az előfutára volt Keresztelő János azáltal is, hogy a „megtéréshez illő gyümölcsök” szükségességére figyelmeztetett (Mt 3,8; vö. Mt 7,16-21). Az igaz cselekedetek nem a bűnbocsánat feltételét jelentik, hanem annak következményeként, gyümölcseként jelennek meg.

Keresztelő János keresztségének tartalma, teológiája Jézus halála és feltámadása után kibővült, teljessé vált (vö. Ap csel 19,1-4). Világossá vált, hogy az alámerítéses keresztség által jelképezett megtérés vagy újjászületés akkor tényleges valóság, ha a megtérő „Jézus Krisztusba, az ő halálába keresztelkedik meg”, és nem csupán „az ő halálának hasonlatossága szerint” lesz vele egygyé, hanem „feltámadásának hasonlatossága szerint” is, mert „feltámasztatik új életre az Atya dicsősége által” (Rm 6,3-8). Nyilvánvalóvá lett, hogy a valóságban „Krisztus vére” az, ami megtisztít (Jel 7,14), és a Szentlélek által képes a megtérő ember új életben járni (Rm 8,1-14).

Keresztelő János az ó- és újszövetség határmezsgyéjén áll. Valóban reformátor, a Megváltó útkészítője volt a hit általi megigazulás evangéliumának képviselésével. Prédikálása és keresztelési gyakorlata élesen szemben állt kora rabbinikus teológiájával és kegyességével. Jézus szolgálata által lett aztán a reformáció még következetesebb, és a szembenállás még élesebb. Keresztelő János előkészítő szolgálata nélkül azonban még kevésbé tudták volna befogadni a választott nép tagjai az „új bort” (Mt 9,17), amit Jézus tanítása jelentett a rabbinikus vallásossághoz képest. Az emberek szemének szokni kellett a fényhez, mielőtt megjelent volna „a naptámadat a magasságból” (Lk 1,78-79).

Azért mondhatjuk, hogy mind Keresztelő János, mind Jézus szolgálata reformáció volt, mert az ószövetségi írások „teológiájához” való visszatérést hirdették a késői zsidóság körében kialakult nomokráciával szemben. Az ószövetségi áldozati szertartásokban, valamint a prófétai írásokban ott volt már „az örökkévaló evangélium” jelképekben és ígéretekben. Egyetlen részletet idézek csak bizonyosságul: „Hintek reátok tiszta vizet, hogy megtisztuljatok, minden tisztátalanságotoktól és minden bálványotoktól megtisztítlak titeket. Adok néktek új szívet, új lelket adok belétek, elveszem a kőszívet testetekből, és adok néktek hússzívet. Az én lelkemet adom belétek, és azt cselekszem, hogy az én parancsolataimban járjatok, s az én törvényeimet megőrizzétek és betöltsétek.” (Ezék 36,25-27) Keresztelő János keresztsége, majd a Jézus nevére történő keresztség ugyanezt az evangéliumot képviselte, illetve teljesítette be.

Így érthető Jézus szép hasonlata, amelylyel Keresztelő János szolgálatát méltatta: „Ő égő és fénylő szövetnek volt.” (Jn 5,35) Míg az utána jövő Megváltó - maga „a naptámadat a magasságból” (Lk 1,78).

Jegyzetek

1 Az itt szereplő en prepozíció így is értelmezhető.

2 Lásd: Nagy Viktória: Bibliai városok - Kumrán. *Sola Scriptura*, 2008/3., 36-41.

3 „A prozelitává válás egyik lépése a folyóvízben való teljes alámerítés volt a tisztátalanságok lemosására, amik a pogányság állapotában rátapadnak az emberre. Valószínű, hogy ezt a rituális fürdőt az idő múltával egyre kevésbé tekintették a fizikai tisztátalanságból való megtisztulásnak, inkább a lelki tisztátalanságtól, azaz a bűntől való megtisztulásnak.” (Hugo Hahn: *Baptism* szócikk, *The Jewish Encyclopedia*, 2. kötet, 499. o., ford. V. Zs.) A babilóniai Talmud (Mass Jevamoth, fol. 47) szerint: „Amikor egy prozelita elfogadtatik, körül kell metélkednie, és amint a sebéből meggyógyult, alá kell meríteni őt két bölcs ember jelenlétében, akik ezt mondják: Íme ő izraelita minden tekintetben.” Továbbá (Tract. Repudii): „Izrael nem lehet a szövetség részese másképpen, mint e három dolog által: körülmetélés, alámerítés és békeáldozat, és a prozeliták is hasonló módon.” (Ford. V. Zs.) Idézi Henry F. Brown: *Baptism through the Centuries*. Pacific Press, 1965, Mountain View, USA CA, 2-3. Jólesz Károly

Zsidó hitéleti kislexikonában (a szerző kiadása, 1987) a *Mikve* címszó alatt a következő olvasható: „(Vízgyűjtő, rituális fürdő) - a mikvének legkevesebb 762 l vizet kell tartalmaznia, hogy az abban fürdők a víz alá tudjanak merülni... Mikvében kell alámerülniük a zsidó vallásra áttérőknek is.”

4 Neumann Ede - Havas Manó: *Az Izraelita vallásoktatás vezérfonala - A zsidók története az állami élet megszűntétől az újkorig.* Budapest, 1931, 53-54.

(Elhangzott a Wesley János Lelkészképző Főiskola által szervezett *Bűnvallás és kegyelem* c. bibliai szimpóziumon, 2012. március 18-án.)